

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 389
טבת תשפ"ד

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

בעירוב הנ"ל פנה אלינו הרב האחראי, ואמר שכואב לו מאוד שהעירוב של העיר שלו נראה כה מוזנח, העמודים עקומים [אמנם לא עקומים מאוד, אבל זה ניכר בכל מקום, ויותר מג' טפחים], וגם כשמיישרים אותם הם חוזרים ומתעקמים, בגלל שאינם עשויים עם יציקת בטון באדמה, אלא רק חפירה בלבד. כמו כן החוטים אינם מתוחים, כי קשה למתוח במצב שהעמוד רפוי. ובמיוחד שהעיר הסמוכה אליו עשו שיפוץ בעירוב וכל העמודים נראים ישרים וחוטמים מתוחים, למרות שהיא עיר פחות חרדית, א"כ ודאי שגם העיר שלו צריכה להגיע לדרגת העירוב ההוא. וביקש שנעשה מאמץ להביא את העירוב של העיר לדרגת העירוב הסמוך.

במשך השבועות האלו, החליפו וחיידו בעיר יותר משישים עמודים, וכן מתחו והחליפו עשרות חוטים, אך עדיין זה לא משנה את כל העיר, ואי"ה עם שאיפות טובות, נזכה גם להשלים את ההידור.

עירוב עם עמוד עקום לעומת עמודים ישרים שכוללים שדות

בתוך כדי מלאכת המצוה, פגשנו את העוסקים בעירוב של העיר הסמוכה המחודשת, ושאלנו אותם על כשרות העירוב שלהם, ואז התברר שאמנם הם הקפידו על עמודים ישרים, ועוד הוסיפו להדר שיהיה רוב ההיקף ע"י מחיצות ממש [ולא רק צורת הפתח], אבל בשביל להגיע אל המחיצות, הם הרחיבו את העירוב במאות מטרים מחוץ לבתים, והכניסו בתוכו יותר מקילומטר שדות זריעה. והנה כידוע דבר כזה פוסל כמעט לגמרי את העירוב, כיון שמבואר בשו"ע (סי' שני"ח ס"ו) שאם יש בתוך העירוב מקום זרוע בגודל יותר מבית סאתיים, שהוא במידות של זמנינו 1450 מ"ר לשיעור רח"ל, 1600 מ"ר לשיעור חז"ל, זה אוסר את כל העירוב, מחמת שהוא "פרוץ לקרפף". ואף שהבה"ל שם (סי' ד"ה אבל) הביא את דברי הדבר שמואל להקל בעירוב של עיר שאינו נאסר, כבר כתב שם הבה"ל שהוא היתר דחוק מאוד, ועוד כתב בספר ארחות שבת שבמציאות שבזמנינו אינו דומה אפילו למקרה של הדבר שמואל אלא יותר גרוע ממנו, כי זה מקום שלא עומד להיבנות ולהשתמש בו לדור, וכן כתבנו כמה פעמים בגליונות קודמים, א"כ כמה שמהדרים לעשות עמודים ישרים, אינו שווה אם מוותרים על הדברים החשובים המעכבים את הכשרות מעיקר הדין.

לא נשפוט לפי מראה חיצוני, אלא ע"י כשרות מוסמכת

לגבי הכשרות של העיר ההיא, נדון אותם לכף זכות, ונאמר שכנראה באותה עיר לא היתה ברירה כ"כ לעשות עירוב בלי שיהיו שדות בתוכו, ולכן הם כנראה עשו מה שהם יכולים, ותיקנו את העמודים בלי להקפיד על הכשרות מצד דיני קרפף. אבל מה שחשוב לנו לדעת מזה, שאין לאמוד את רמת הכשרות של העיר לפי המראה של העמודים החדישים והישרים, או לפי החוטים הישרים, כי יתכן שהם מפסרים שהעירוב מושפץ עם "עמודים ישרים", ועם "הידור של רוב מחיצות", ובאמת הוא אינו עומד אפילו בדרגת כשרות נמוכה, ואין אפשרות לטלטל בו.

המת העמודים עם ראשים, והומר ליציקות

בשביל שנדע באמת שהעירוב כשר, צריך לברר במקום מוסמך שמכיר את כל תוואי העירוב, ושיהיה מידע אמין של מכלול ההלכות, כולל דיני קרפף, ודיני רשות הרבים, עמוד מוקף ברשות היחיד, ורמת הפיקוח, והקפדה על עוד הרבה הלכות שנדרש מהבודק להשיג. ואם נגיע לישוב שהמשכיר אומר שיש להם בודק מסור שעובר כל שבוע, וגם נראה עמודים חדשים בכניסה לישוב, עדיין לא נסמוך על כך, נדע שאפשר ג"כ לבדוק גם עירוב שאינו ברמת כשרות מספיקה, ולא נטלטל בעירוב במצב כזה.

מה יותר דחוף לתקן כשניתן לשייב עמודים לישוב שלם

בשבוע האחרון התחלנו בעבודות של שיפוץ עירוב בישוב נוסף, לאחר שהתברר בתקופה האחרונה שבעירוב שלו היו דברים שהעמידו את הכשרות בספק גדול, מחמת ריבוי הבעיות שהתגלו בו. לאחר חודשים ארוכים שעמדנו על הצורך הגדול לתקן עשרות עמודים בישוב, אושר בס"ד תקציב מסוים עבור התקנת 30 עמודים חדשים. המועצה שאישרה את התקציב, חשבה שעכשיו יהיה עירוב מהדר שכולו עמודים חדישים. אבל הסברנו שאמנם יפה מאוד שהם נותנים שלשים עמודים, אבל זה עדיין רחוק משיהיה עירוב חדש. העירוב של המושב כולל כמאה וחמישים עמודים, שכולם ישנים וחלודים,

יש עירובים עירוניים שמשקיעים בעמודים שיהיו ישרים

בשבועות האחרונים מוקד העירוב פעל בשיפוץ העירוב באחת מהערים במרכז הארץ, יחד עם הרב האחראי על העירוב, עברנו ביסודיות לאורך כל גבולות העירוב, לבדוק איזה דברים כדאי לשנות ולתקן, החל בדברים של הרחבת העירוב או שינוי מסלול, וכן בדברים שיש בהם מחלוקת בהלכה כגון עמודים עקומים וחוטמים רפויים. למרות שבנושאים אלו יש הרבה עירובים עירוניים שמקילים ללא הסתייגות ומסתמכים על השיטות המקילות, וזאת משום שאין כ"כ ברירה אחרת, כי מצוי שהעמודים נפגעים מטרקטורים ומשאיות ועבודות תשתית וכדומה, ואין לעוסקים בעירובים אפשרות להתמודד עם כל התיקונים האלו, [כמובן בשילוב הבעיה של צמצום התקציב], וממילא זה כבר הפך לנורמה מסוימת בעירובים שברמה הפשוטה שאינם מקפידים על עמוד שאינו ישר [עד גבול מסוים שאינו חריג מידי, ואכמ"ל].

אבל יש כיום גם הרבה עירובים עירוניים שמשתדלים להקפיד שהעמודים יהיו ישרים [עד רמה מסוימת], ואמנם אם אירע שעמוד התעקם ואין באותו זמן אמצעים לתקנו, לא יתעקבו עליו עד כניסת השבת לתקנו, ורק יצינו כאתגר לסידרת התיקונים שיבוצעו בהמשך. מ"מ הם שמים דגש על כך, וזוכרים לתקן אותו כשאפשר.

דרגות שונות ברמת העקמימות של העמודים

במסגרת שיעורי העירובין למעשה המתקיימים בתקופה זו, למדנו לדרג את גודל העקמימות בחמש דרגות, א. הדרגה המהודרת היא להקפיד שהעמוד יהיה ישר עד כדי שהחוט שמחובר למעלה מכוון כנגד החלק התחתון של העמוד. כגון בעמודים של זמנינו שרוחב העמוד הוא 9 ס"מ, והחוט בראשו במרכז העמוד, א"כ בסטייה של 5 ס"מ בכל גובה העמוד, יוצא שהחוט אינו מכוון מעל החלק התחתון של העמוד ואינו כשר לשיטה זו, משום שנחשב שאינו "על גבי" עיקר העמוד שהוא הי" טפחים התחתונים, שהם נחשבים למחיצה. כן נראה בדברי החכמת שלמה (סי' שס"ב ס"א), וכ"מ בדברי החזו"א (סי' ע"א ס"ק י"א), וכך מקפידים בכל העירובים שבדרגת "עירוב שכונתי".

התנור הישן עקום ולדור עמוד חדש ישר

ב. יש מקפידים רק שיהיה ישר למראה עין, [וצ"ל שבצורה כזו עדיין נחשב על גבי כל העמוד]. וכך מורים בעירוב של ה"בד"י. ג. במנחת שלמה (חלק א' סי' ס"ב) כתב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל להכשיר עד קו ישר טפחים, דהיינו עקמימות קטנה, שאם ניקח קו ישר [אנך, מטולטלת] מהחוט עד למטה, זה יהיה תוך ג' טפחים לתחתית העמוד. אבל יותר מג' טפחים אינו טוב. ד. ברוב העירובים העירוניים יש עמודים עקומים כאמור, והעקמימות יותר מג' טפחים, וזה ודאי נכנס לבעיה של עמוד עקום, אבל בכל זאת יש להקפיד לפחות שלא יהיה עקום בצורה חריגה מידי, שלא יאבד את הצורה של פתח. ה. עקמימות שכבר נראית כפתח הרוס, יש למנוע גם בעירובים עירוניים ברמה נמוכה. ומ"מ גם בזה אינו פסול לכו"ע.

בשנים האחרונות יש הרבה מקומות שמשקיעים יותר לעשות עמודים חדשים וישרים, ובאמת ודאי שזה דבר נכון, שכל מקום ישקיע עוד כמה אלפי שקלים בעירוב, כמו שמשקיעים בכל התשתיות שבעיר שיתחדשו וייראו טובים יותר. במיוחד בעירוב שהוא כבוד מצות השבת, וגם יש בזה הידור הלכתי.

מה העניין לעשות עמודים ישרים כשנשאיר אחד עקום

יש מהקוראים שישאלו, מה העניין לתקן שיהיו רוב העמודים, הרי כל זמן שנשאיר באיזה מקום אחד בעירוב עמוד אחד עקום, בהכרח צריכים להסתמך על השיטות המקילות בעמוד עקום, ואין הבדל בין שיש עמוד אחד עקום או מאה עמודים. והתשובה היא שהדין באמת כך, אם יש אחד עקום אין הבדל כמה עמודים עקומים, אבל מי שמשתדל שהעמודים יהיו ישרים מרויח דבר ראשון שיש זמנים שבהם כל העמודים ישרים ברמה מסוימת, דבר שני שיש כמה שיטות בשיעור העקמימות מאיזה עקמימות הוא פוסל, וכשלא מקפידים שיהיה ישר מגיעים למצב של עקמימות גדולה, משא"כ כשמקפידים על כך מצליחים שגם העמודים העקומים לא יהיו בעקמימות גדולה, שיש יותר שיטות שמתירות את העירוב.

והרבה מהם עקומים, וא"כ גם אחרי שנתקן שלושים עמודים עדיין יהיו עשרות עמודים שלא נראים כ"כ טוב. והתיקון הוא רק הדברים היותר דחופים. א"כ נשאלת השאלה איך אנחנו בוחרים את מה לתקן, ובעצם מה מעכב יותר בכשרות מעמוד עקום ושאינו נראה טוב. התשובה היא, שיכול להיות בעירוב הרבה בעיות שפוסלות או יותר חמורות, ואי אפשר לכתוב הכל בקצרה, אלא צריך לביא מומחה לבדיקה שידע לשים עין על הפרטים הנכונים, ואע"פ שלא נכתוב הכל, נביא כאן כמה דברים שהיו במושב זה והוגדרו כדברים שמעכבים יותר, ונלמד מהם שני דברים, דבר ראשון מדוע הם יותר מעכבים, ודבר שני עד כמה יכול להיות עירוב שנבדק ובכל זאת אי אפשר להכשירו כך.

חומרת הבעיה בעירוב הסמוך לעצים עם פתרון מתחת לשת

בקטע מסוים בעירוב היה שני רחובות שהעירוב עבר סמוך לכביש, כי לא היו בתים באותו צד, אלא השדה הגיעה עד סמוך לכביש. במקומות כאלו מצוי שנוטעים עצים לאורך צידי הכביש לנוי, והחוט של העירוב מוכרח לעבור ג"כ באותו מסלול, כי הוא צריך להכניס את הכביש ולא להכניס את השדה כנ"ל. ממילא במקומות אלו ידוע שיש התמודדות קשה עם העצים, שבמשך הזמן גדלים ופוגעים בחוטים. בענין זה הוראת הרבנים שאם הענפים גורמים לחוט שינוי זווית לצד, זה יותר חמור מחוט רפוי ושוקע, כי בחוט שוקע הוא מוגדר פתח ישר, אלא שנחלקו הפוסקים האם החלק השוקע מוגדר יורד למטה מראשי העמודים ויש לו את הפסול של "מן הצד". משא"כ כשהענף דוחף את החוט לצד וניכר כעין קימוט בחוט, זה לא רק

תמודדות עם ניזום העצים ופתרון בעמודים נמוכים

י"וצא מבין העמודים", אלא זה הופך להיות כמו שתי צלעות של פתח, שאי אפשר להתיר אותם בתור פתח אחד. וחיובים שהחוט ילך ישר מעמוד לעמוד.

בעיה כזו קשה מאוד לפתור, כי אין להיכן להעביר את העמודים, ואי אפשר לעקור את העצים, וגם לגזום את העצים זה השקעה ומאמץ גדול שמתחדש כל כמה חודשים או שבועות, כאשר העץ חוזר וצומח. במקרה זה מצאנו בס"ד פתרון מתחת לשתח. העצים כבר גדלו גובה רב, ואז בחלק התחתון שלהם לא מתרבים ענפים כ"כ, לכן השתמשנו בפתרון שידוע אצל המומחים למקרים אלו, לעשות שורה חדשה של עמודים נמוכים, שהעירוב יעבור נמוך מתחת לעצים. כמובן גם בזה צריך לקחת בחשבון הרבה פרטים טכניים, כגון, זה צריך להיות מעל גובה אדם, כדי שהחוט לא יקרע ע"י אדם שעובר שם ויתקע בחוט. ובמקומות שיש מקום לטרקטור לרדת לשדה, שוב חייבים שיהיו עמודים גבוהים כדי שהחוט לא יקרע מהטרקטורים. ועוד פרטים שאכמ"ל. ועל"פ במקרה זה היה אפשר לתמרון עם הפתרון הזה, שהעירוב לא יפסל. וכך עשינו בס"ד.

קשיירת דבר גדול לחוט כדי לראותו פוגמת בכשרות

במקום אחר היה חוט מאוד, שמישהו קשר לו שק גדול כדי לראות מהכביש את שלימות החוט, אבל השק הזה הכביד על החוט, וגרם לו לשקוע בצורה שניכר בה שינוי זווית בחוט. [בהיה השינוי הוא רק למטה, ואינו כמו ענפים שמזיזים את החוט גם לצדדים, שזה יותר חמור]. והנה מצד בעיה זו

שינוי העמוד עם מצלמות, משמאל שק מנבדל על החוט

לבד היה אפשר להוריד את החוט מהעמוד, ולהסיר את השק, ולקשור דבר אחר כמו סרט סימון שרגילים לקשור. אבל באותו פתח היתה בעיה גם בעמוד, שהתושב בחצר הסמוכה חיבר מעליו מגוון מצלמות אבטחה, לאבטח את החצר שלו, והאחראי חשש מאוד שלא יוכל להחזיר את החוט אל המקום שמעל העמוד, כי זה בין המצלמות ממש. וגם כך הוא הסתפק אם כעת החוט יושב ישר על העמוד, או שמא המצלמות מזיזות אותו לצד. מחמת כל הסיבות האלו, גם כאן הוספנו עמוד חדש, שגם זה דבר שיכול לפסול לגמרי את העירוב, כאשר החוט נתפס למצלמה ואינו מעל העמוד.

מיה הדין בדיעבד בעמוד שנמצא בתוך הצר מוקפת

דבר נוסף שהיו מקומות שהעמוד היה בתוך שטח פרטי המוקף בגדר, ובעל המקום היה מוכן שהבודק יכנס ויבדוק ויתקן, ובכל זאת ע"פ הלכה העירוב אינו כשר, משום שמבואר במשנ"ב (סי' ס"ג ס"ק ק"ג) שאם אחד מהעמודים עומד בתוך חצר המוקפת בגדר, לא עשה כלום. והביאור הוא כי העמוד שנמצא ברשות אחרת, אינו יכול לשמש כפתח למקום שמחוץ לרשות. [ואמנם החת"ס סבר להתיר באופן שהעמוד ניכר לחוץ, אך המשנ"ב פסק בצורה ברורה כדעת המקור חיים לפסול, א"כ לא שייך להכשיר עירוב שהמשנ"ב פוסל אותו]. דבר זה חמור יותר, והוא היה ביישוב בכמה מקומות, והוספנו בהם עמוד מחוץ לגדר.

עמוד שעובר בתוך גגון ויוצא מעליו

לעומת זאת היה מקום אחר שהיתה סככה שאין מסביב לה גדר, אלא רק גג בלבד, והעמוד של העירוב היה מושחל בתוך חור בגג, והחוט עבר בגובה

מעל הגג. במבט ראשון העירו המשתתפים שיש כאן בעיה שהחוט עובר על הגג. אבל לאחר בדיקה והתבוננות הוחלט שאין בו בעיה הלכתית. ויש בו כמה נושאים. א. מצד ההלכה שלא יהיה גג המפסיק מתחת החוט, אינו שייך לעניינו, כי זה רק בלחי שיש רווח בינו לבין החוט, והגג נמצא ביניהם, אבל כאן שמדובר בעמוד שעובר בגג ומגיע עד החוט, אין הגג מפסיק ביניהם, והוא כשר. ב. מצד ההלכה הנ"ל שלא יעבור על רשות אחרת, י"ל שאין לגג או למקום שתחתיו דין רשות נפרדת, כי אין תחת הגג מחיצות. וגם דין פי תקרה אין בגג כזה שפתוח מכל הצדדים. ג. מצד הגג שנמצא תחת החוט בחלל של הפתח, י"ל שמבואר בט"ז ובמשנ"ב (סי' ס"ג ס"ק ק"ג) שאם עשה נקב בגג שלא יפסיק בין הלחי לחוט כשר, אע"פ שהגג ממשיך אחרי החור לתוך חלל הפתח, בכל זאת אין בעיה בזה. והטעם, משום שאין חסרון שיש סתם דברים בחלל הפתח, אלא רק כשהם עושים "רשות אחרת" או "מחיצה המחלקת את הפתח", אבל גגון שאינו יוצר רשות אינו פוסל.

העמוד עובר בתוך הגגון ויוצא מעליו, כשר

[בשיעורי העירובין בשבוע זה למדנו דין דומה, והוספנו שאם הגגון מכסה מעל כל הפתח, מעמוד לעמוד, יתכן שיש לפסול, כי הגג יוצר קרקע חדשה לכל הפתח, וזה נחשב פתח בקומה העליונה, שאינו יכול להתיר את הקומה התחתונה, כי זה חלל אחר, למרות שבהלכות רשויות זה לא רשות אחרת. וכעין מה שמצינו באחרונים (הובא במשנ"ב שם ס"ק קכ"ג) שקרקע של גשר, מונעת את המחיצות שלמטה לגדור למעלה, ואכמ"ל.]

העמדת הבית שנופלת כל שבוע מחדש

עוד היו כמה מקומות שהחוט היה קשור לגדר של רפת, או לעמודים של סככה, שהחוט אינו יושב מעל עמוד כלל, ואינו צורת פתח. אלא שהאחראי המסור שלא היה באפשרותו להתקין עמודי עירוב, הביא חביות והניח תחת החוטים במקומות האלו. במקרה זה החביות היו נפולות כמעט כל שבוע, כשהבודק היה מגיע ביום שישי או חמישי, היה צריך להיכנס ולהרים את החבית למקומה. במצב כזה קיים חשש גדול שמא החבית תיפול כבר באמצע שבת, או אפילו לפני שבת לאחר הבדיקה שלו. אך לא היה יכול לעשות יותר מזה, והוא סחב את הזמן במצב כזה. [עוד יש לדון בכלל אם אפשר לעשות לחי באופן שהוא יכול ליפול בקלות. כיון שצריך שהלחי יהיה ראוי להעמיד דלת קלה. וא"כ גם כשהחבית עומדת, יתכן שאין להכשיר אותה אם אינה קשורה היטב עד שאינה יכולה ליפול].

עמוד חדש במקום החבית שנופלת מידי שבוע

במקומות אלו עשו השבוע עמודים חדשים, על מנת להביא את העירוב למינימום של כשרות נכונה, למנוע מחילול שבת, שלא יהיה ח"ו חוטים שאינם עושים עירוב. וכאמור עדיין יש צורך להוסיף עוד עמודים כדי להגיע לכשרות ראויה. ויהי רצון שנזכה לזכות את הרבים, ולא ייצא מכשול ח"ו מתח"ן.

גם בעירובים טובים יש תיקונים

במחלקת העירובים השכונתיים נמשכת הפעילות לפקח ולתקן את העירובים שבפיקוח מוקד העירוב, יחד עם נתינת סיוע לכלל העירובים המבקשים להתייעץ בשאלות הלכתיות ובפתרונות יצירתיים, ולרכוש דברים הנצרכים להם. אחד מהעירובים שבפיקוח בשכונת זכרון מאיר במרכז העיר בני ברק, בעירוב זה אפשר לומר שהדברים יציבים יחסית, לאחר שהושקע הרבה בתיקונו בצורה חזקה ונכונה, אך למרות זאת יש מידי פעם הפתעות, שמוזכרות לבודקים שאין להזניח את הבדיקה מידי שבוע. וכן דברים שדורשים השקעה חדשה.

בניין ששימש לעירוב נהרס והתמודדות עם התיקונים

בשבוע זה הורידו מבנה ישן ברחוב רבי עקיבא, על מנת לבנות שם בנין חדש. הרבה אנשים ראו והתענינו מה בונים, ומאיפה הפועלים הערביים, אבל היו כמה שראו דברים אחרים, ושאלו מה עם העירוב שהיה קשור לבנין. מיד באותו יום התקשרו אברכים להודיע על הנוק ששעשו לעירוב, והמתינו לראות איך יתקנו אותו. בערב שבת הגיע הבודק, ובדק איך כדאי לתקן, היו לו מגוון של אפשרויות, אבל הוא חיפש איזה תיקון הכי נכון לעשות, כיון שבמקום שנכנס הטרקטור גם חוט גבוה לא יחזיק מעמד. בסופו של דבר נאלצנו לעשות חצורת הפתח זמנית ממש לשבת אחת, כי גם הגדרות של המתחם לא היו קבועות ומסודרות. הבאנו עמוד ולחי זמניים מהאוצר של מוקד העירוב, והרכבנו אותו לגדרות זמניים, והעירוב הוכשר לאותה שבת. הבודק הבין שהוא הולך להתמודד עכשיו מידי שבוע עם תיקונים, אבל בעז"ה בזכות השותפות של הציבור בתרומות שנותנים לנו לרכוש אמצעים רבים ומגוונים, יש לבודק את האפשרות לעשות אותם במהירות וביעילות.